

Maahanmuutto ja sukupuoli: mikä on maahanmuuttajamiehen paikka?

FT Tuomas Martikainen

Suomen Akatemian tutkijatohtori

Uskontotiede, Åbo Akademi

Sisältö

I JOHDANTO

- maahanmuuttomaa Suomi
- käsitteet
- aikaisempi tutkimus

II MAAHANMUUTTO SUOMEEN – tilastot

- määrä, sukupuoli, ikä, sukupolvi

III MAAHANMUUTTAJAMIEHET (ja -naiset)

- sukupuoli, perhe ja tasa-arvo
- perhekäsitykset
- sukupolvet
- työ ja yhteiskunta
- uskonto

IV TULEVAISUUDEN HAASTEET

I JOHDANTO

Maahanmuuttomaa Suomi

- Eurooppa toisen maailmansodan jälkeen
 - 1) vierastyöläiset 1950-1973
 - 2) perheiden yhdistäminen 1970 >
 - 3) pakolaisuus, turvapaikanhaku 1980 >
 - 4) monimuotoisuus 1990 >
- Suomi osaksi eurooppalaisia maahanmuuttovirtoja 1990-luvulta alkaen, sitä ennen osa eurooppalaisia maastamuuttovirtoja
- Taustatekijät: Neuvostoliiton romahdus, Euroopan yhdentymisen ja globalisaatio (myös kansainvälinen muuttoliike)
- Kasvanut muuttoliike ja siihen suhtautuminen on ollut suunnittelematonta ja reaktiivista
- Uutta: reaktiivisuudesta aktiivisuuteen
- Odotukset: kasvu jatkuu, sukupolvet

Käsitteet

- Perusjännitteitä käsitteissä
 - essentialismi vai muutosherkkyys
 - vankka positio vai liukuvat prosessit
- Tilastolliset käsitteet
 - ulkomaan kansalainen
 - ulkomailla syntynyt
 - vieraskielinen
- Tutkimus- vs. arkikieli
 - maahanmuuttaja, maahanmuuttajataustainen, ulkomaalainen
 - siirtolainen, pakolainen, paluumuuttaja, turvapaikanhakija
 - 1. ja 2. sukupolvi
 - kantaväestö, valtaväestö
 - uussuomalainen, suomenmaalainen

Käsitteet

- Maahan- ja maastamuutto
- Kansainvälinen muuttoliike
 - pysyvää vai tilapäistä?
 - ketjumuutto, etappimuutto, ”kiertävä” muutto
- Integraatio ja kotoutuminen

- Ylirajaisuus (transnationaalisuus)
- Diaspora

- Etnisyys
- Kulttuuri
- Identiteetti
- Sukupuoli

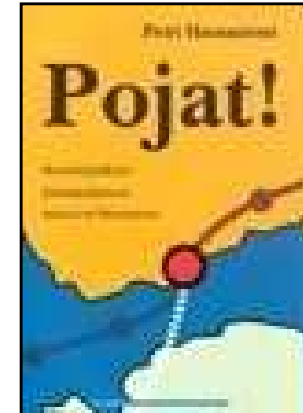
Aikaisempi tutkimus

- Miehiin keskittynyttä tutkimusta vain vähän, naisiin selvästi enemmän
- Yleisiä linjoja
 - fokus: etnisyys, ryhmä
 - identiteetti
 - sukupuoli ”varjossa”
 - ongelmakeskeisyys
- Puutteita, esim.
 - suhtautuminen maahanmuuttajiin sukupuolen mukaan

Aikaisempi tutkimus

- Petri Hautaniemi: *Pojat!* 2004
 - somalipojat
 - ylirajainen nuoruus ja perhe
 - biopolitiikka
 - ruumis = kansallisvaltio
- Hannu Sirkkilä: *Elättäjyyttä vai erotiikkaa.* 2005
 - thainaiset ja suomalaiset miehet
 - toimijuus ja tasa-arvo
- Missä kriittinen miestutkimus!!?

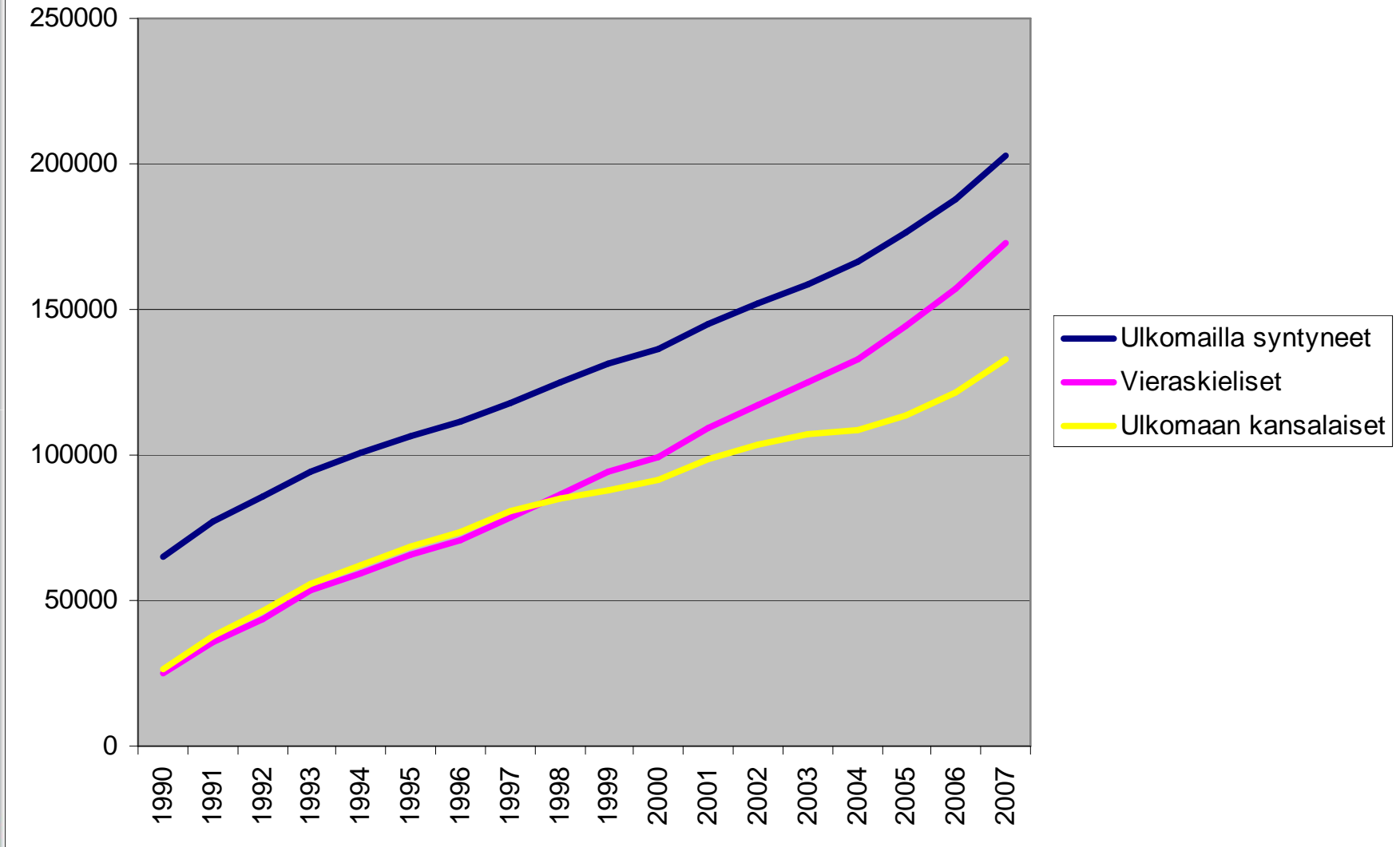

II

MAAHANMUUTTO SUOMEEN

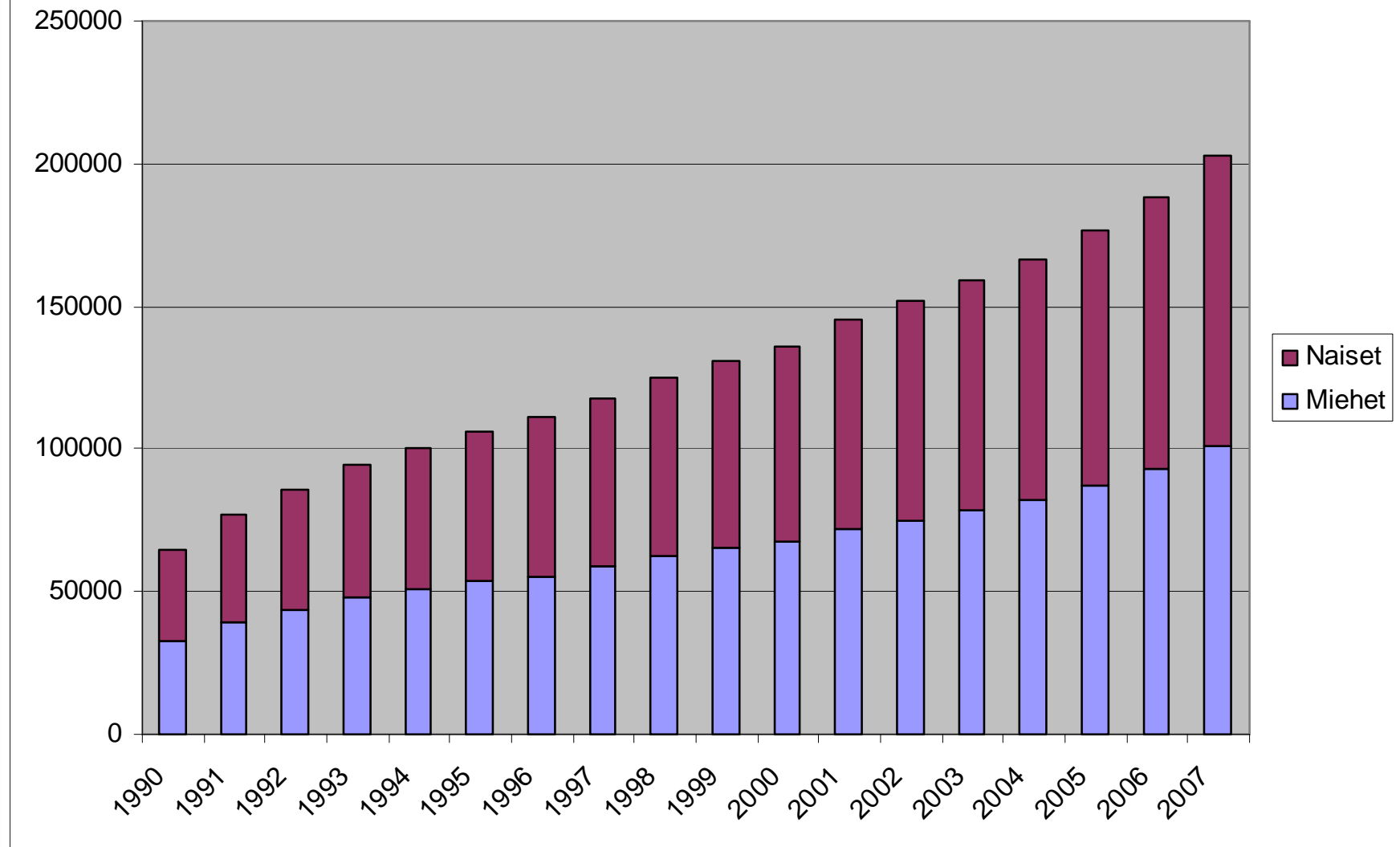
tilastot

Ulkomailla syntyneet, ulkomaiden kansalaiset ja vieraskieliset 1990-2007

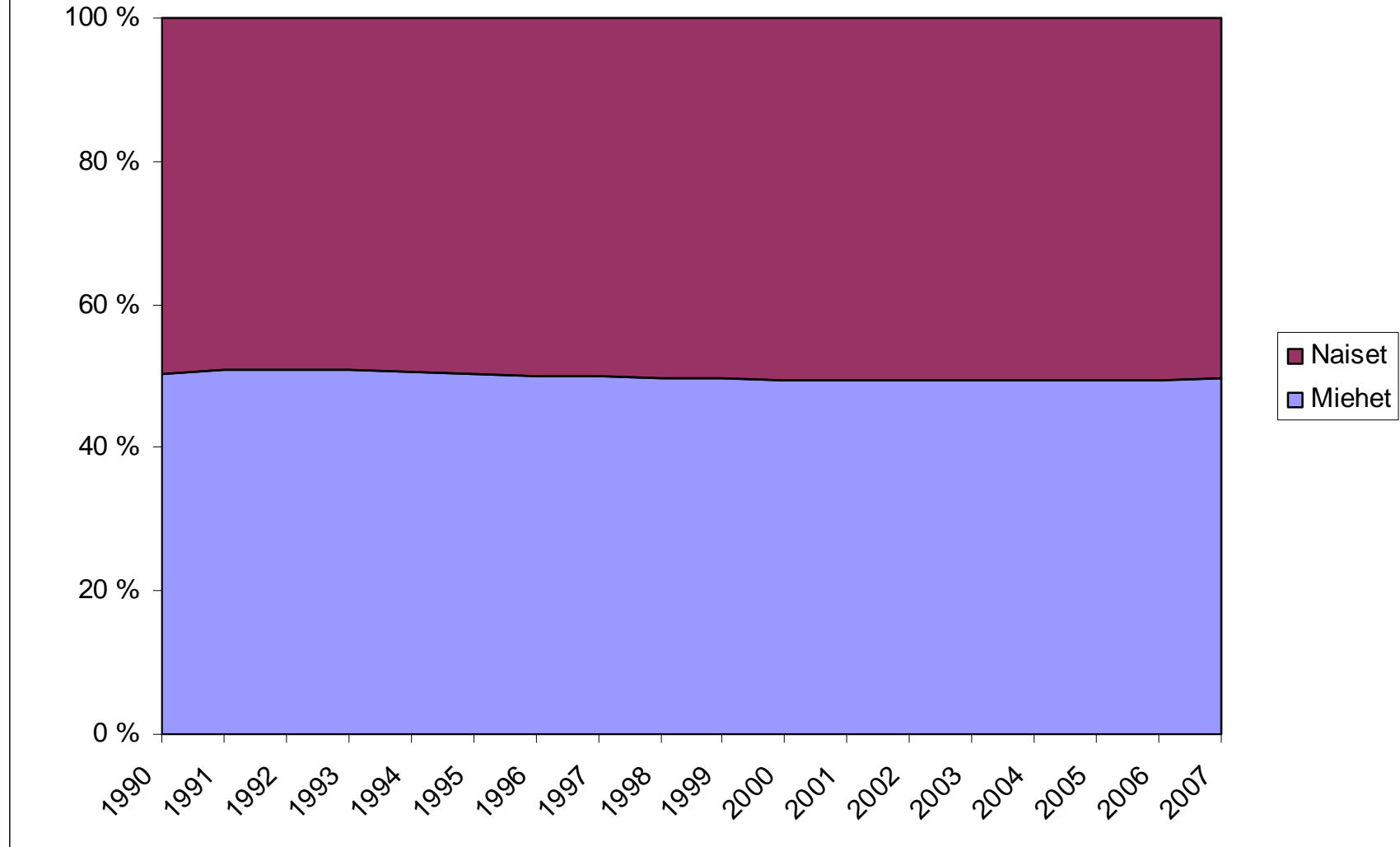
Lähde: Tilastokeskus

Ulkomailla syntyneet sukupuolen mukaan 1990-2005

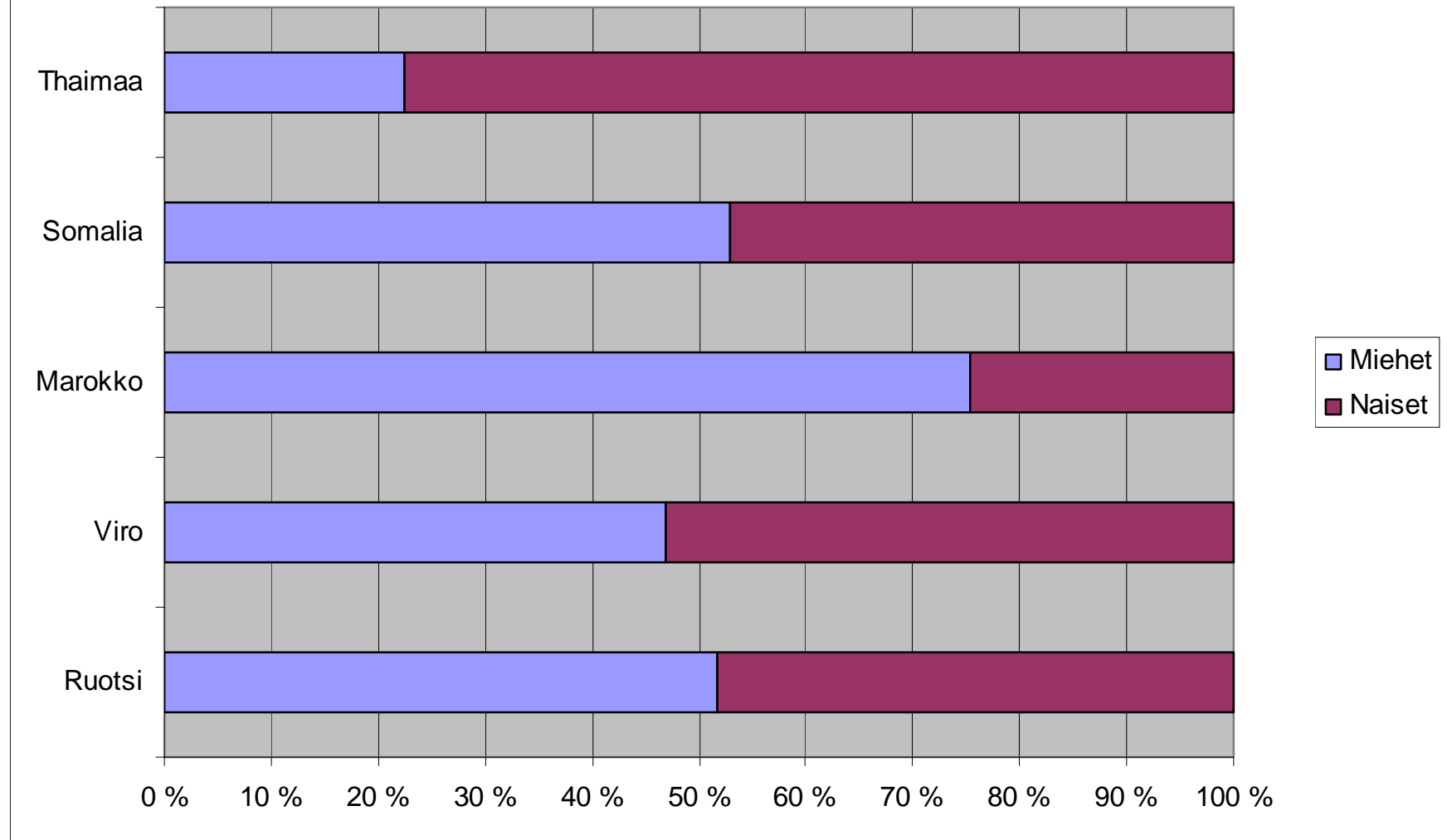
Lähde: Tilastokeskus

Ulkomailla syntyneiden sukupuolijakauma 1990-2005

Lähde: Tilastokeskus

Thaimaassa, Somaliassa, Marokossa, Virossa ja Ruotsissa syntyneet, sukupuoliosuudet, 2007

Lähde: Tilastokeskus

Sukupuolittunut muuttoliike

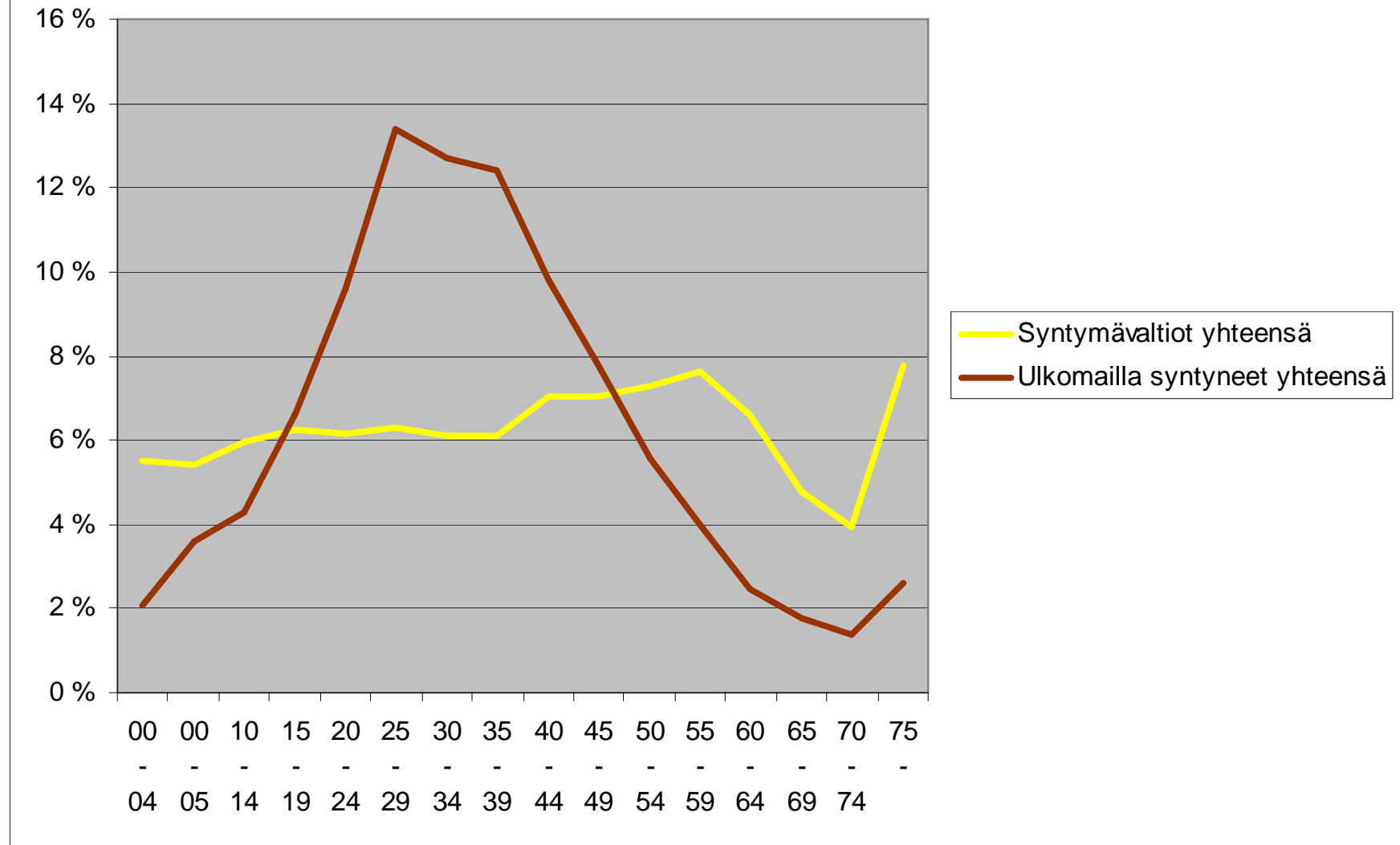
Taulukko 2.2. Naisten osuus ulkomailla syntyneistä, ulkomaan kansalaisista ja vieraskielisistä Suomessa vuosina 1990, 1995, 2000 ja 2005 (Tilastokeskus 2006p).

	Naiset, %			
	1990	1995	2000	2005
Ulkomailla syntyneet	49,7	49,7	50,5	50,6
Ulkomaan kansalaiset	43,7	47,8	50,0	49,3
Vieraskieliset	44,1	47,4	49,6	50,1

- Sukupuolten osuus tasaantunut, mutta ryhmäkohtaisesti hyvin suuria eroja. Tasaisin **pakolaistaustaisissa** ryhmissä perheenyhdistämisten johdosta.
 - naisenemmistö: Venäjä, Viro, Thaimaa, Filippiinit
 - miesenemmistö: länsimaat, Afrikka (ei Somalia), Intian niemimaa
- Syitä: avioliittomuuton puolisopreferenssit, muut alueittain sukupuolittuneet muuttosyyt (työ, opiskelu)

Lähde: *Maahanmuuttajanaiset*

Suomessa ja ulkomailla syntyneet iän mukaan 2007

Lähde: Tilastokeskus

Muuttoikä Suomeen

- Muuttoiällä suuri merkitys kotoutumiselle. Lähde: Tilastokeskus.
 - alle 15 v. 22 % > ns. sukupolvi I ½
 - 15 – 24 v. 22 %
 - 25 – 44 v. 46 %
 - yli 45 v. 9 %
- ”Nuoria ryhmiä”: pakolaistaustaiset, erityisesti somalialaiset
- ”Vanhoja ryhmiä”: ent. NL paluumuuttajat
- Maahanmuuttoa ei ole juurikaan tutkittu ikänäkökulmasta Suomessa. Ryhmäkohtaiset erot muutossa todella suuria, tällä on vaikutusta mm. siihen miten eri ryhmiin liittyvät kysymykset tulevat ajankohtaiseksi **päivähoidossa, koulussa, työelämässä, vanhusten huollossa, yms.**

Sukupolvet

- Ruben Rumbaut 2007

- Muuttokohortti!

- Sukupolvet ja muuttoikä

G 1	maahanmuuttaja	aikuinen
	aikuistuminen	18-24 v.
	perheellistyminen	25-34 v.
	työelämä	35-54 v.
	ikäntyvät, eläke	55- v.

G 1,25	maahanmuuttaja	nuori 13-17 v.
--------	----------------	----------------

G 1,5	maahanmuuttaja	lapsi 6-12 v.
-------	----------------	---------------

G 1,75	maahanmuuttaja	lapsi 0-5 v.
--------	----------------	--------------

G 2	2 maahanmuuttajavanhempaa	
-----	---------------------------	--

G 2,5	1 maahanmuuttajavanhempaa	
-------	---------------------------	--

III

MAAHANMUUTTAJAMIEHET (ja -naiset)

Sukupuoli, perhe ja tasa-arvo

- Miehisuus koetuksella?
 - perheenjäsenten eritahtinen integraatio
 - työttömyys ja statuksen lasku
 - sukupuolijärjestelmän erot, patriarkaaliset arvot
 - työnjako kotona
 - yksinhuoltajuus
 - Huom! Suomessa on kahden työssäkäyvän normi
- Perhe
 - arvojen uusintamisen keskiössä
 - aikaisempaa tärkeämpi **maahanmuuton seurauksena**
 - sukupuolten erilainen kohtelu: tytöt vs. pojat

Intialaisten naisten näkökulmia perheeseen

- Jos voit nähdä syvälle heidän sydämiinsä, niin näet että he ovat surullisia ja masentuneita. Tämä johtuu siitä, että he epäilevät puolisoitaan. Tarkoitan, että he eivät voi luottaa miehiinsä. [--] He tekevät itsekin vääriä asioita, siksi he eivät luottaa miehiinsäkään.
- Tarkoitan, että he tekevät mitä he haluavat. Jos me haluamme tehdä jotakin, niin kysymme mieheltämme sopiiko se hänelle. Emme vain voi mennä jonnekin kursseille, koska haluamme. Meidän tulee kysyä aviopuolisoltamme.

(Asha, ER)

(Dove, IT)

Sukupuoli, perhe ja tasa-arvo

- Suku ja etninen ryhmä
 - miesten ja naisten maailmat (Tiilikainen)
 - ylirajaiset suhteet, ”kuviteltu perhe” (Hautaniemi)
 - vrt. Suomi: naiset ylläpitävät suvun kontakteja
- Tasa-arvoa, mutta kenelle ja millä ehdoilla?
 - maahanmuuttajamiehet yhteiskuntapolitiikan paitsiossa, esim. hankkeet ja rahoitus
 - partiarkaatin pelko (mm. suhde uskontoon)
 - miksi miehiä ei ”voimauteta”

Avioituminen ja yllirajaisuus

”Insallah, jos Jumala suo, Muhamed menee pian naimisiin. Velipuoli, joka Muhamedille on kuin oma veli, menee maaliskuussa Italiaan tapaamaan mahdollista tulevaa vaimoaan, kun Schengenin sopimus tulee voimaan. [--] Velipuoli on lähettänyt kuvan ja tyttö puolestaan omansa. He ovat puhuneet puhelimesta ja nyt tapaavat ensi kerran”
(Hautaniemi 2004, 190)

Maahanmuuttajanuoret

- Suhtautuminen monikulttuurisuuteen on yksi sukupolvi- ja -puolierityinen kokemus
- Tutkimuskohteita
 - identiteetti, koulu, nuorisokulttuuri, vapaa-aika, perhesuhteet
- Jäsenyys ("belonging")
 - asema, mahdollisuudet, velvollisuudet
 - vuorovaikutus ja tunteet
- Diskursseja
 - suomalaiset / ulkomaalaiset
 - kulttuuri / uskonto

Sukupolvet

Taulukko 2.14. Ensimmäinen ja toinen maahanmuuttajasukupolvi ikäryhmittäin Suomessa vuonna 2005 (Tilastokeskus 2006f, 2006n).

	Yhteensä	0-4 v.	5-14 v.	15-24 v.	25-44 v.	45-64 v.	65- v.
1. sukupolvi (maahanmuuttajat)	125 730	1 518	9 737	21 531	61 838	26 535	4 571
2. sukupolvi (maahanmuuttajien lapset)	49 180	17 786	23 206	5 529	2 538	121	0
Yhteensä	174 910	19 304	32 943	27 060	64 376	26 656	4 571

- Kahden maahanmuuttajan lapsia 16 000, v. 2005
- Toinen vanhempi maahanmuuttaja, lapsia 33 000, v. 2005
- **I. ja 2. sukupolvi yhteensä n. 280 000 henkilöä vuonna 2007**
- mukana myös yhden maahanmuuttajavanhemman lapset

Lähde: *Maahanmuuttajanaiset*

Työ ja yhteiskunta

- Suhtautumista maahanmuuttajiin ei ole tutkittu sukupuolinäkökulmasta, muutoin...
 - etninen hierarkia (ihonväri), muuttosyy
- Maahanmuuttajien työllisyys on heikompaa kuin väestöllä keskimäärin, naisilla heikommin kuin miehillä
 - Työttömät maahanmuuttajat v. 2004: miehet 24 %, naiset 32 %
 - Maahanmuuttajanaiset muuta naisväestöä useammin työvoiman ulkopuolella
 - miehet, heikoin tilanne: Afganistan, Irak, Somalia, Iran, Pohjois-Afrikka, ent. Jugoslavia
 - miehet, paras tilanne: EU-maat, Kiina, Intia, Pohjois-Amerikka
- Syyt melko hyvin tiedossa: vähän työmuuttoa, kielitaito, koulutus, asenteet, rakenteelliset esteet, aikaisempi heikko työtilanne, suuret perheet...
- Joillakin toimialoilla on meneillään **etnistyminen** (siivous, liikenne...) ja miehet toimivat ”**naisisissa**” töissä

Työllistyminen

Taulukko 15.4. Maahanmuuttajanaisten työttömyyskuukausien määrää viimeksi kuluneiden 24 kuukauden aikana selittävät tekijät tärkeysjärjestyksessä MC-analyysin mukaan.

	Vähän työttömyyskuukausia	Paljon työttömyyskuukausia
Ikä	Alle 34 vuotta	55–65 vuotta
Koulutus	Suomessa saatu pidempi koulutus	Ei pidempää koulutusta Suomessa
Suomen kielen taito	Erittäin hyvä	Huono
Suomessa asuttu aika	yli 5 vuotta	2–5 vuotta
Kaupungin koko	Pääkaupunkiseutu ja alle 30 000 asukkaan kunnat	Pääkaupunkiseudun ulkopuolella olevat yli 50 000 as. kaupungit
Oleskeluluvan peruste	Työ, opiskelu	Avoliitto suomalaisen kanssa
Perhe	Asuu puolison ja lasten kanssa	Asuu yksin tai puolison kanssa
Äidinkieli	Viro tai viro & suomi	Venäjä & suomi tai venäjä
R=.479, R ² =.229		

Kykyjen mosaiikki? (2005)

- Maahanmuuttajaperheissä isien työllistyminen on tärkeämpää kuin naisten, koska isän tyytyväisyys ja asema heijastuu koko perheeseen ja sekä maassa pysymisen edellytyksiin. Kotouttamisessa pitäisikin tulevaisuudessa suunnata voimavaroja miesten työllistymiseen.

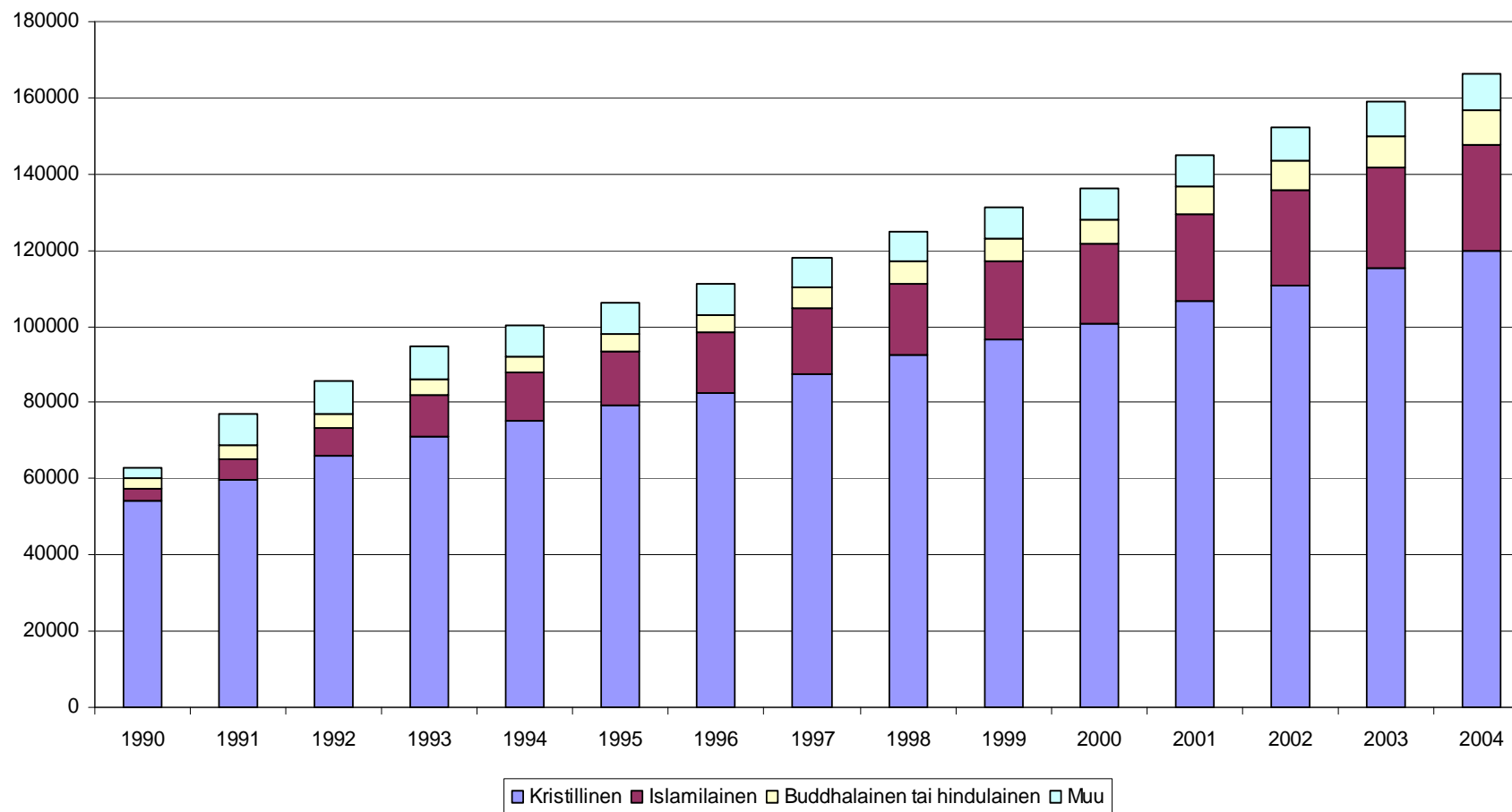
Samaa mieltä	35 %
Eri mieltä	52 %
Muu vastaus	13 %

- ”Ei missään tapauksessa! Nykyisellään maahanmuuttajien vaikein kysymys on kohdata suomalainen sukupuolten välinen tasa-arvo, mutta eihän sitä voi piilottaa heiltä!”

Uskonto

- Taustalla **yleiset integraatiokysymykset**
- **Päälinja:** sopeutuminen vallitseviin uskonnollisiin rakenteisiin ja ajattelumalleihin, kuitenkin ”luovasti soveltaen” ja kasvavassa määrin globaalissa kontekstissä
- Suomessa ”mallina” kristillinen käsitys seurakunnasta (jäsenyys, pappeus, yms.) ja yhdistyspohjainen organisoituminen (vrt. vapaakirkot): ns. **rakenteellinen sopeutuminen** (islamin ”kristillistyminen”, ”protestantisoituminen”)
- Uskonto on yksi keskeisiä sukupuolijärjestelmän uusintamisen paikoista

Ulkomailla syntyneiden arvioitu uskonnollinen tausta 1990-2004

Islamopas.com

- ”Islam näkee miehen ja naisen toistensa täydentäjinä, kummankaan ei tule hallita toista ja kummallakin on yksilölliset oikeutensa ja velvollisuutensa. Yhdessä he muodostavat rauhallisen ja onnellisen perheen, mikä on terveen ja kukoistavan yhteiskunnan perusta. Muslimiperheessä jokaisella on selvästi määritellyt tehtävänsä, yhtäältä suvun muodostamassa suurperheessä ja toisaalta äidin - isän - lasten muodostamassa ydinperheessä.”

Islam ja miehisuus

- Suuria vaihteluja lähtömaan ja islamin tulkinnan välillä
- Seksuaalisuuden kontrolli ja perhekeskeisyys
- Sukupuolten komplementaarisuus, mutta mies edustaa ulospäin
- Suomi: ei yhtä mallia, suomalainen tasa-arvo-ajattelu vaikuttaa vahvasti
- Toisen sukupolven kasvu tulee tuomaan asian keskiöön

IV

TULEVAISUUDEN HAASTEET

Tulevaisuuden haasteet

- Nykytilanteen projisointi tulevaisuuteen (tiedot v. 2005):
 - ✓ 2010 mennessä: 20 000 maahanmuuttajataustaista lasta aloittaa **peruskoulun**
 - ✓ 2015 mennessä: 33 000 maahanmuuttajataustaista siirtyy **opiskelemaan / työelämään**
 - ✓ Samalla perustetaan **perheitä** (ml. avioliittomuutto)
 - ✓ 2025 mennessä: 27 000 maahanmuuttajataustaista **eläköityy**
- Nykykehityksen valossa lukuja voidaan pitää konservatiivisina arvioina ja merkittävän väestön monimuotoistumisen alkuna.
- Maahanmuuttajiin liittyvät kysymykset **moninaistuvat** ja koskevat kasvavassa määrin **kaikkia yhteiskunnan sektoreita**.

Tulevaisuuden haasteet

- Meneillään olevien muutosten laajuutta, monialaisuutta ja lähitulevaisuuden haasteita ei ole vielä täysin ymmärretty.
- Nykyinen tilastointitapa ei vastaa tulevaisuuden haasteisiin eikä anna tarkkaa kuvaa nykytilanteesta, koska sukupolvia ei huomioida. Ajan tasalla oleva seuranta ja tutkimus on edellytys päätöksenteokselle. Vielä paljon puutteita.
- Onko nykyinen ”kotouttamiseen” luotu järjestelmä A) **vuotava seula** vai B) **muutoskykyinen**
 - Jos A: politiikan teko ja vastuu siirtyy paikallistasolle
 - Jos B: keskeiset muutokset tehdään lähivuosina

Tulevaisuuden haasteet

- Keskustelu (suomalaisesta) sukupuolijärjestelmästä tulee saamaan uusia sävyjä
- Toinen sukupolvi tulee muuttamaan keskustun kohteen 5-10 vuoden kuluessa
- Yksipuolinen käsitys patriarkalisesta maahanmuuttajamiehestä ei pidä paikkaansa
- Maahanmuuttajien miehisuus on muutoksessa, myös se ansaitsisi tulla huomioiduksi